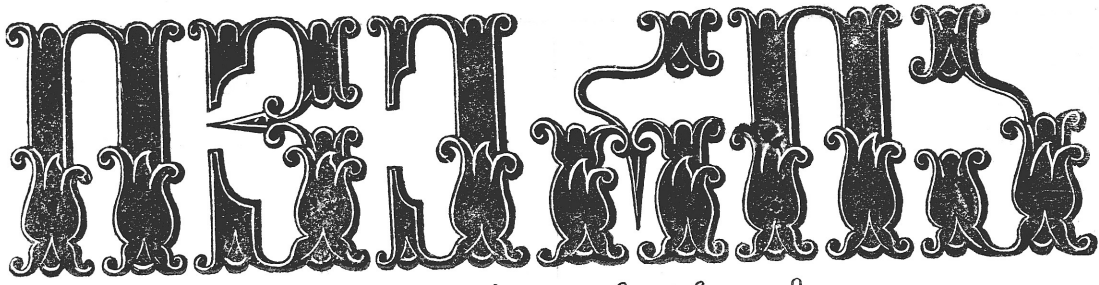

წელიწადი
პირველი

23 ივნისი
1877 წ.

საზოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი.

გამოდის ხუთშაბათობით

ხელის მოწერა: ტფილისს, ჟიჟერიის რედაქციაში, მოწმინდის ქუჩაზე, შიოკვის სახლების ზემოდ. № 5 ქუთაისს, ანტონ ლორთქიფანიძის ბიბლიოთეკაში.

ჟიჟერიის ფასი 1877 წელს.

თის თვისა, გვერდით და გვერდგულად . . . 6 მან. —
თითო ნომერი — 15 კაპ.

თუ საჭიროება მოითხოვს, რედაქცია გაასწორებს და შე-
მოკლებს დასაბეჭდად გამოგზავნილ წერილებს.
განცხადება მიიღება ქართულსა და რუსულს ენაზე.

საძიებელი: I. საქართველოს მატთანე.—II. ამის
შესახებ.—III. საზოლიტიკო მიმდინავეა—IV. რაი ლექ-
სი***—V. წერილი გურჯაანდგან, ცხვილოელისა.—
VI. ეტრეგრადიული განხილვა, დ. ხუბინოვისა.—VII. მე-
დროში, (მოთხრობა ალფონ დოდესი.) სათერ. ეგ. დვინაში-
ლისა.—VIII. გაზეთებიდან ამოკრევილი ამბები.

მსურველთ შეუძლიანთ მოითხოვონ „ივერია“
პირველის ივლისიდან პირველს მომავალს იანვრამ-
დე ფასი ამ ექვსის თვისა ოთხი მანეთია.

საქართველოს მატთანე

— **თიფლისსკიი ვესტნიკი**-მა, ამას წინა დრო-
ისის გუბერნიის თავად-აზნაურთა ბანკის გამგეობა ორი
ბრალი დაჭსდა. ერთი ისა, რომ ბანკის წესდებულების ძალით
ერთ-ერთი დირექტორი უნდა გამოხდეს წელს მისში
და არ გამოვიდა, მეორე ისა, რომ 31-ს მისამდე გამგეობა
ამ საგანზედ ჩაუბეჭდილი იყო და 31 მისამდე ეს
გარემოება არ აცნობა შედამხდელს გამიტეტსა. უა-
კლას ამასა, რასაკვირველია, **თიფლისსკიი ვესტნიკი**-მა
თავისებური „ფათაიები“ დაუბეჭდა და ამით ჩვეულებრი-
ვად შეამერ თვისი მუდამი გულ-მტიკეულობა სიმარ-
თლისადმი.

გამგეობამ ამის შესუსად გამოაცხადა, რომ ამ გა-
რემოების ზედ მიწევნით მცნობი ბანკის შედა-მხედველი
კამიტეტია და თუ ის კამიტეტი საჭიროდ არ დაინახს
თიფლისსკიი ვესტნიკი-ს შესუსი უგოსო, მაშინ
თით ბანკის გამგეობა წარუდგენს შედა-მხედველს კამი-
ტეტსა სრულს გარემოებას ამ საქმისასა, ჭსოსოც მის
გამოძიებასა და გამოძიების ოქმს კამიტეტისას გაზე-
თში დაჭბეჭდავს.

ბანკის გამგეობამ წარუდგინა შედა-მხედვეს კამი-
ტეტსა, რომ თ. კონსტანტინე ბეუთოვი **თიფლისსკიი**
ვესტნიკი-ის რედაქტორი არის და ბანკის შედა-
მხედვეის კამიტეტის წევრიცა და იქნება ამის გამო
თიფ. ვესტნიკი-ის ბრალდება დაიჯეროს ვინმეა, ამი-
სათვის გთხოვთ ეს საქმე დაწვრილებით გამოიძიეთ
და თქვენი ოქმი ამ საგანზედ დასაბეჭდეთ.

შვიდს ივნისს შედა-მხედვემა კამიტეტმა გამოიძია
გამგეობის წარდგინებითა ეს საქმე. კამიტეტში დაესწრნენ
თავ-მჯდომარე ლენკალ ლეიტენანტი კონსტანტინე ქრის-
ტიანოვი და მამაცოვი, წევრნი კამიტეტისა; თ. დიმიტ-
რი დავითის ძე ჯორჯაძე, თ. ირაკლი კონსტანტინეს ძე
ბაგრატიონ მუხრანსკი, თ. ისე ადამის ძე ანდრონიკოვი
თ. კონსტანტინე ალექსანდრეს ძე ბეუთოვი (რედაქტორ,
რომ **თიფლისსკიი ვესტნიკი**-ის), თ. ისე ნოშვი-
ფანისძე ჭეჭავაძე და თ. ნაზარეონ ივანეს ძე ამატური-
განიხილეს ეს ქვემოთ ორი საგანი, წარდგენილი.
ბანკის გამგეობისაგან:

1) 31 მისამდე ბანკის გამგეობამ წარმოუდგინა
თუ არა შედა-მხედვეს კამიტეტსა ვითხვა მასზედ თუ—
უნდა გავიდეს გამგეობიდან ერთ-ერთი დირექტორი, თუ
არ უნდა გავიდეს? 31 მისამდე გამგეობამ რამდენ-
ჯერმე აცნობა თუ არა შედა-მხედვეს კამიტეტსა უაგე-
ლივე გარემოება, რაც ამ საგანს შეეხება?

2) შედა-მხედვემა კამიტეტმა გამოუცხადა თუ არა
გამგეობას, რომ ერთ-ერთის დირექტორის გამოხდის
საქმე ვადიდოს იმ დრომდე, ვიდრე დამტკიცებულ იქმნე-
ბიან ახლად წარდგენილნი ცვლილებანი ბანკის წესდები-
სა? ბანკის გამგეობის გადაწყვეტილება მასზედ, რომ არც

ერთი დირექტორი არ უნდა გავიდეს—კანონიერია, თუ არა?

ზირველს ვითვალისწინებ რვა წევრთაგან შვიდმა ქსთქვა ჯო, ერთმა—არა. მეორე ვითვალისწინებ ექვსმა ქსთქვა ჯო, ორმა—არა. ამასთანავე კამიტეტმა აღიარა, რომ 6-ს და 12 მარტსა, 1-ს ახრის ბანკის გემგობამ ამ საქმის გარემოება წარმოუდგინა ზედა-მხედვეს კამიტეტსა.

ვრცელი ოქმი ზედა-მხედვის კამიტეტისა ამ საქმის თაობაზე დაიბეჭდა გაზეთებში: **Кавказъ**-ში და **Тиф. Вѣстникъ**-ში.

—სოფელს წუნეთში იქაურს სოფლის დედას გვანამაქს იქაურის ეკლესიის გვერდით სასწავლებელი გაუმართავს და ემაწილები დადიან სასწავლებლად კიდევცა.

—ამ უკანასკნელს დროს ქალაქში ერთობ გამწვავდა წითელით ავითმყოფობა. მთაწმინდაში და კალაიხი-ბაღდაში ძალიან იხრცებიან ემაწილები. ნუ თუ ქალაქის გამგეობა ექიმს არ მიაშველებს!..

—მაისის გასულს ტფილისში ერთი ახალი აფეთქება გაიმართა, ბუღვარზე, სამხედრო სამსახურის გვერდით. ეშველათ ვერის უბნელებს!..

—რადგანაც საზღვარ გარეთიდან გზა შეიკრა შავს ზღვაზედ, ამის გამო, ამბობენ, ქალაქში ყველა ჩითუ-ღობა გაძვირდა.

—ამბობენ, მტკვარზე რომ ნავი მუშაობს, იმის ახლო ამას წინად ორი კაცი მოკლული უნახავთ.

—წუნეთიდან ამბავი მოვიდა, რომ იქით მხარის სოფლები და თვითან მწუნეთიც ძალიან დაზარალებულან სეტყვისაგანა.

—ჩვენ შევითვით, რომ ჩვენი ქართველი მწავლული თ. თარხნიშვილი პეტერბურგის საქმიან აკადემიაში ფიზიკალური პრაქტიკისად დაუნიშნავთ. სტუდენტებს აკადემიისას თურმე ძალიან უყვართ თ. თარხნიშვილი და მის დანიშვნა გასარებიათ. ამით ქართველთაგანი ესლა სამი პრაქტიკოსი: ერთი ალექსანდრე ცაგარელი პეტერბურგის უნივერსიტეტში, მეორე უფ. პეტრიაშვილი ოდესის უნივერსიტეტში და მესამე თ. თარხნიშვილი. დმეტმა ხელი მოუმართათ ამ ახალ გზაზედ ჩვენს ახალგაზდა მწავლულთა ჩვენდა სანუგეშოდ და სასიამოვნოდ. ამ ყამად თ. თარხნიშვილი და უფ. ცაგარელი საქართველოში იმყოფებიან.

გასაუთხილებლად.

ვალად ვრცხს საუბრელოთა სცნობელად გამოკვცხადო, რომ ამ ყამად ტფილისში საქონელს გამოაჩნდა თურქული. სნულებს ესე შესაყარია, და ამის გამო კრტელდება სოლმე. ჩლიქის ჩირქსა, დუყსა და რემი არის იმისთანა შესაყარი რამ, რომ მით ეს სნულებს გადაელება სოლმე. მრავალ ჯერ ნცადია, რომ ეგ სნულებს გადაელება არამც თუ პირუტყვისა, არამედ აღამინსაცა. მრავალი მაგალითია, რომ აღამინს გადასდებოდეს. ეგ სენი სნულის ძროხის რმისაგამო. სანუგეშო ისარის რომ აღუდებულს რქეს ევარგება შესაყარი თვისება. რა კი რქე აღუდებულა სენი აღარ გადაელება მისგამო. ამისათვის აუდუღარის რმის სმარებას უნდა მოერიდოს კაცი. ვისთვისაც აუდუღარი რქეს საჭირო სასმარებლად, მან ჯერ პირველად უნდა იკითხოს ჯანმრთელის საქონლისას თუ არა. თუ სნულისა ინმარა, მაშინ შესაძლოა ან პირში გამდაყაროს მუწუკი, რომელიც ბავშვთათვის მტად ს.შიშია, ანუ მუცლის მიგრეულობა დაუსნუგლოს. უმარხი-ლესად ვითხოვ უოკვლმა აქაურმა გაზეთებმა გადაბეჭდონ ეს ჩემი განცხადება. (**Кавказъ**).

ტფილისის ქალაქის პირუტყვთა მუწურალი
შეინ-ფოგელი.

მ მ ი ს ა მ გ ე ბ ი.

— 11 თიბათვეს, როდესაც ჩვენი ჯარი ციხის-ძირის-კენ მიდიოდა, უცრად ოსმალები დასვედრით და შეტაკება მოსვლიათ. ამ ბრძოლაში ჩვენის მხრით დაუჭრიათ: ფლიგელ-ადიუტანტი პოდპოლკოვნიკი ტერიევი; სტრელკოვი ბატალიონის მაიორი თ. მელიჭოვი და პორუჩიკი პოპოვი; პიატიგორსკის პოლკისა მაიორი უდიანოვი და პრაპორსჩიკი ლევიცი; ზაქათალის პოლკის კაპიტანი ანოსოვი; ლენკარანის პოლკის პრაპორსჩიკი შავილ-გირეო გურამშინი; სუვასტაპოლის პოლკის პორუჩიკი ფედკოვსკი; მეორე საპერის ბატალიონის პორუჩიკი ლალოში, პირველის გუბიის დრუჟინის ოლტმისტრი ჩხეიძე და გრუზინსკის პოლკის პოდპორუჩიკი აბულაძე.

— 12 თიბათვეს ოსმალები იმ ჯარის შუაგულს და მარჯვენა მხარეს დასცემიან, რომელიც სამებასთან იყო დაზარალებული. დილის თერთმეტის საათის ნახევრადამ საღამოს შვიდ საათამდე ბრძოლა არ შეწყდა.

რუსებმა ოსმალები სრულებით განდევნეს და ბეკრიზარაღი მისცეს. ტუგუთ დარჩენილნი ოსმალები ამბობენ, რომ ცინის-ძირში დერვიშ-ოვაშა არისო. ამ საქმეში ჩვენს მხარეს დაჭრილთა და დასოცნილთა რიცხვი 150-მდე არისო.

ამ ორივე საქმისათვის მისს იმპერატორების უმაღლესობას, მთავარ სარდალს შემდეგი დეკრეტით გაუბრუნებიათ ღუგუნიანი აკლამაჟია: „გამოუცხადეთ ყველა უფროსებს და გამარჯვებულ ჯარს, ჩემი სრულიადი მადლობა მათის გაყვანის მოქმედებისათვის 11 და 12 თიბათვის დღესა.“

ამ საქმის შემდეგ ოსმალებს ცინისძირიდან, სადაც ახლის სიმაგრეების აშენება დაუწყვიანთ, სრულად სრულებით შეუწყვეტიანთ. მაგრამ ქობულეთლებს მანინ სრულად არ შეუსვენებიათ როგორც ჩვენებისადმი ისე მათადმი, რომელნიც რუსებს დაუმორჩილდნენ. ამისგამომდინარე 30-მდე ახლად დამორჩილებული სასლახა ოზურგეთის მხარეში გადაუსახლებიათ.

— 12 თიბათვეს დიდ-ძალი ხალხი დასოცნილთა თურმე ოსმალების მხრით. დასოცნილთა შორის შტაბ-აფიცრები და ბატალიონის უფროსებიც ურევან.

— 14 თიბათვეს ოსმალების სომეხლები ილორს მოსდგომიან და ყუბანების სრულად დაუწყვიანთ. ამას გარდა იერიშითაც ნდომიანთ მისვლა, მაგრამ რუსების არტილერიას დაუხრანალებია ოსმალთა ჯარი, რომელსაც სომეხების მთავრელობის ქვეშ უგან დაუწყვიან. ჩვენს მხარეს ერთი დაჭრილია.

— 11, 12 და 13 თიბათვეს რუსის ჯარს ცხრა ახალი ბატარგია გაუმართავს უახსილად 1,400 საყენის მინილაზუდ. ჩვენს მხარეს 2 კაცი მოუკლავთ და 4 დაჭრიანთ.

— 12 თიბათვეს დიდოელები თ. ჯორჯაძის ატრიადს დასცემიან, რომელიც სოფ. ხუზროსა მდგარა. სიღნაღის ადგილობრივის გამანდის აფიცერი თ. ჩერქეზოვი მოუკლავთ და ათი ჯარის-კაცი. დაჭრილთა შორის თ. სიკო ჯორჯაძე და 20 ჯარის-კაცი დიდოელებს ბეკრიზარაღი მისცემიათო.

— 15 თიბათვეს ჩვენს ჯარს ილორში დაპყვებილად გაუწყვიანა მდ. გალიზგი გადუგლია და ოსმალთა ჯარი ოჩემბინის ნაჟით გაუდევნია. ძალიან ცხარი ბრძოლა გამართულა, რადგანაც რუსებს სიმაგრენი და მადლობები სულ იერიშით ასადები გახდომიანთ. მტრის

მხრით ახსანების გარდა ამ ომში ოსმალეთისა და ეკვაბტის ჯარიცა უოფილა, რომელიც ბრძოლას დროს სრულად მოჭრეკლებია. რუსის ჯარს დიდი ვაჟაგრობა გამოუჩინია. მტრის დიდი ზარალი მისცემიაო. ჩვენს მხარეს დასოცნილთა და დაჭრილთა რიცხვი ორასზე მეტი არ უოფილაო.

— რუსულ გასეთებში შემდეგი ოფიციალური ტელეგრაფია არის დაბეჭდილი: „ჩინიდან მოსული ქურთები ბაიაშეთს შემოჭრეკვიან და მეცხრეკვიანთ რამდენიმე უგუშეკვიანთ მტერი.“

— ზიგინის ბრძოლის შემდეგ ღუგუნიანი ჯარის მელიქავს მეღუდინი დაუჭრია იმ განზრახვით, რომ ღუგუნიან ტერ-გუგუნიანს გაუდვილოს ალშეკრტს და ბაიაშეთს მისვლა.

— უახსილად ყუბანების სრულად არ შეწყვედნა. სამის დღის განმავლობაში (15, 16 და 17 თიბათვეს) ჩვენს მხარეს ერთი მკვდარი და ათი დაჭრილი.

— 14 თიბათვეს ზოლგოვნიკი გამართავა არტანუჯისკენ*) გასულა და 17-ს ამ ქალაქის ახლად ოსმალის ჯარს (სამი ათასს კაცს) დასცემია, ძალიან დაუმარცხებია და არტანუჯიდან გაუდევნია. გამარჯვებული ბანაკი 220 კარავით ჩვენ ხელთ დარჩენილა. თვით არტანუჯში რუსებს დასვედრიანთ 400 ჩეტვერტი სოკობალი, 500 თუთი თქვილი, სუხარა, — ტყავის საქანელი, თამბაქო და 300 თუთი ტყავი-წამალი. რუსებს დიდი მამაცობა გამოუჩინიათ. ჩვენს მხარეს ერთი მკვდარი და 17 დაჭრილი ჯარის კაცი. ოსმალებს 100-ზე მეტი მკვდარი და რჩენიანთ ნამდარს ადგილსაო.

— ღუგუნიანის მხედრობის შესახებ წარსულ კვირას ძალიან შესანიშნავი ამბავი მოვიდა: 15 თიბათვეს განთიადს რუსის მხედრობის ერთი კორპუსი ღუგუნიანის იქითა ნაზინას გადასულა ქ. სისტოკს (რუშუკისა და ნიკოპოლის შუა), ზიმინის ვირდაზარ (ზიმინი რუშინის ნაზინას არის.) რაც ზარალი მოსკლია რუსის ჯარს გადასვლის დროს ჯერ ნამდვილად არ არის ცნობაში მოუვანილი; ჯერჯერობით ცნობილია, რომ ასი კაცია მკვდარი და 360 დაჭრილი, რომელთა შორის რამდენიმე აფიცრია.

სულმწიფე იმპერატორისა და მთავარ სარდალის უმთავრესი სადგომი ზიმინიში გადაუტნიანთ. ზიმინისა და სისტოკის შორის სიღს აშენებენ.

*) არტანუჯი არტანის დასავლეთით მდებარეობს, არტანის და შვი მდგის ნაზინის შუა ვაზისგან.

— 18 თიბათვეს თვით ხელმწიფე იმპერატორს გადაუგლია ღუნაია და ბოლგარების ნაპირას მიბძანებულა, ხადაც ხალხი ადრაცებით მიჭგებებია. სისტოვასში, სადაც ხალხი და სამღვთელთა დიდის ადრაცებით დასვედნია, ხელმწიფე იმპერატორმა პაჩკელისი მოისმინა. დედაკატები ხელმწიფე იმპერატორს უყავილებს უფენდენ და კალთებს ჭკოცნიდნენ. საღამოზედ ხელმწიფე იმპერატორი ისევ ზიმიდში წაბძანებულა.

ხელმწიფე იმპერატორს ბოლგარელებისათვის პრეკლამაციის გამოცემა უნებებია, რომელითაც იგი უცხადებს მათ, რომ ჩემს მხედრობას განზრახვა აქვს დაიცვას ბოლგარეელთა გვარტომობის უფლებანი, რომელნიც ხალხმა შეიძინა დიდის ტანჯვითა და სისხლის ღვრით. რუსეთის განზრახვა აღდგინება და არა დაწვევა რისამე. ჩვენს მოქმედებას წინ მიუძღვის სიმართლე, წესიერების დადგენის მტკიცე სურვილი და უსამართლობისა და უწყობის მავიერ განხილვა და სამართლიანობა. მაჭმადიელნი, რომელთაც კაცის მკვლელობის ბრალი დაეღებთ ჯეროვანად დაისჯებიან.

ბოლგარების ქრისტიანებს ხელმწიფე იმპერატორი უბძანებს: „მოვიდა დრო ოსმალებისაგან განთავისუფლებისა. რადენად რუსის ჯარი წინ წადგება, იმდენად ოსმალების უფლება შეიცვლება წესიერს განწეობილებად. ბოლგარების ლეგონებმა უნდა დაიცვან წესიერება და მშვიდობიანობა. ღმერთს ვსთხოვ გამარჯვება მოგვანიჭოს“.

ამ რიგად ღუნაიის მხედრობამ ერთი ყველაზედ უშიშესი სიძულე და დაბრკოლება აიცილა თავიდან: ოსმალების თითქმის სრულყოფით ფუჭად ჩაუარა ღუნაიის სიმაგრეებმა და სომალდებმა, რომელნიც მარტო იმიტომ იყვნენ დაჩხუბდნენ, რომ რუსის ჯარი მეორე ნაპირს არ გადმოემთ. რუსის ჯარი იმ ალაგას გადავიდა, სადაც ოსმალები სრულიად არ მოკლდნენ.

ოსმალებს ერთი შესანიშნავი და გაუგებარი შეცდომა მოუვიდათ: დიდი ხანია რუმინის ნაპირს სიმაგრეები უნდა გაეკეთებინათ და მით დაბრკოლება მიეცათ რუსის ჯარისათვის.

ესლა რუსებს ბელგანიის მთებამდე აჩაკითარი შესანიშნავი დაბრკოლება აღარ ექმნებათ.

საზოლიტიკო მიმოხილვა

საზრანგეთი.—4 (16) თიბათვეს, როგორც მოგვსენებათ, გაიხსნა საფრანგეთის პარლამენტი. მთელი საფრანგეთი დიდის მოუთქმელობით მოკლდა ამ დღეს, რადგანაც როგორც სენატში, აგრეთვე დეპუტატთა პალატაშიც მიმე და საფრანგეთის პედისათვის შესანიშნავი საგანი უნდა გარჩეულიყო. ერთის მხრით მოკლდნენ, რომ რესპუბლიკის პრეზიდენტი მოსთხოვს სენატს პალატის გადაყენების ნება-რთვას; მეორეს მხრით, დეპუტატთა პალატაში დიდი გაცხარებული პასი უნდა გამართულიყო ასაღის სამინისტროს შესახებ. ყველამ იცოდა, რომ თუ 4 მაისს რესპუბლიკელებს ვერ მოუხდათ თავისის სამდურავის გამოთქმა მთავრობისადმი, რადგანაც პირიდან სიტყვა გამოჭკლიჯეს, ესლა მაინც თავისის იტყვიან.

ასე მოხდა კიდევ. სენატის პირველსავე სხდომაში სამინისტროს მოთავემ, ჭერტოვამ ბრალჭამ, მაკ-მაგონის ეპისტოლე წაიკითხა, რომელშიც რესპუბლიკის პრეზიდენტი სთხოვს სენატს ესლანდელი პალატის სრულიად გადაყენებას.

ამ ეპისტოლეში ასლი არა არის რა. მაკ-მაგონი ისევ იმას იძახის, რასაც იძახდა: საფრანგეთი იღუპება, რადიკალების ხელში ჩავარდნილია და ამიტომ მე, როგორც წესიერების დამცველი, მოვალე ვარა ყოველი ღონისძიება ვისმარო და ჩემი სამშობლო განსაცდელისგან დავისხსნა. ამ გვარ ღონისძიებას კონსტიტუციის მესურთე მუსლი მძღვეს. ამ მუსლის ძალით მე როგორც რესპუბლიკის პრეზიდენტს, ნება მაქვს სენატის ნება-დართვით გადავაყენო დეპუტატთა პალატი და ასლი მოვიწიო, პალატის გადაყენება ასე ჩქარა არ მინდოდა, მე მსურდა რომ პალატს ვერ სამერმისო შემოსავალ-გასავალის ანგარიში დამტვირთებინა და მერე დამეთხოვა, მაგრამ ამ ერთის თვის განმავლობაში რესპუბლიკელებმა ისე ააღვეეს საფრანგეთი, ისეთი უნატიურობა გამოიჩინეს მთავრობისადმი, რომ ვეღარ მოვითქმენ და ესლა ჩემი ჩივილი პირდაპირსაფრანგეთს უნდა მივმართო, რომელსაც, დაწმუნებული ვარ, ჩემსავით აწყო წესიერების დაცვა ჭსურს.

იმევე დროს, როდესაც სენატი ამ გვარ ეშმაკობით აღსავსეს წუწუნს ისმენდა, დეპუტატთა პალატაში ცხარი

და აღეგებულა ბასი გაიძვრათ. ყველა მოკლდა, რომ
რესპუბლიკელები მასუს მონსიონებენ მთავრობას და
თავის ძმასაც გამოეცხადებენ.

შირველად წამოდგა მინისტრი ფურტუ და თით-
ქმის სიტუაცია სიტუაციით განიმოწმა მაკ-მაგონის ეპისტოლე.
შემდეგ წამოდგა დეპუტატი ბეტმონი, რომლის შიშით
რესპუბლიკელებმა ისურვეს სემონსენის მასუსის
მოთხოვნა მთავრობისაკენ. „მე ვარჯად ვიცი, სთქვა
ბეტმონმა, აწინდელ სამინისტროს: იგი 24 მაისს 1873 წ.
განაგებდა საფრანგეთის საქმესა. მაგრამ მაშინ სხვა
დრო იყო, მაშინ ზალატის უმრავლესობა მონარქიული
კუთხით იდგა; მაშინ რესპუბლიკა მკვიდრად არ იყო
დადგენილი. ესაა კი ზალატის უმრავლესობა მაკ-სამი-
ნისტროს წინააღმდეგია.“

ამ ერთის თავის განმარტებაში ახა რა გააკეთა
სამინისტრომ? რა ძალაზედ არის იგი დამყარებული? ეს
ძალა, ეს სთქვა ბეტმონმა, არის მონარქიულების დროებითი
წავი და შეკრულობა. ერთობისა კი რა მოგახსენათ:
თქვენ (ე. ი. სამინისტროს მომხრენი) სამგვარნი ხართ:
რადიკალური, ლიბერალური და ბონაპარტიკული. თქვენ
ლიბერალური, ვიდრე რომიმ ბრძანება მოგივიდო-
დათ, ყოყმანობდით. მხოლოდ კლერკალობა აზვებს
ამ სამის, ერთი ერთმანეთზე გადამტკრებული, დასის
გვებს. მაშ მხოლოდ კლერკალობა გვიდგა ესაა ჩვენ
წინ.

„მონარქიულებმა დაინახეს, რომ დუპარტამენტისა და
მუნიციპალის არჩევანი ახლოვდებოდა და სენატის აწინ-
დელი უმრავლესობა სელიდგან ედლებოდათ. მონარქიუ-
ლებმა იგრძნეს ყველა ეს, და ამასთან ჩვენი გამდიდრება
და ამიტომ კლერკალების შექმნით მოახდინეს 16
მაისს თავისი მანქანება.“ ამას შემდეგ წამოდგა ფურტუ
და სიტუაცია სთქვა მთავრობის განმარტებულად: „მაშ ვარ-
ჯი, თუ თქვენ არ გვენდობთ ჩვენ, არც ჩვენ გენდო-
ბით თქვენსა. გრძელი დანაშაუნი აქ საჭირო არ არის:
მშვიდობიანობის მაგივრად, თქვენ შეფთხს და არეულ-
ბას დაეკრებთ. და ბოლოს დაუმატა: საფრანგეთი რადი-
კალის სელშია, სამშობლო იღუპება და უნდა და-
ვიწყებთ.“

ფურტუს შემდეგ წამოდგა გამბეტა და წამოხსნა
გრძელი და მშვიდობიანი სიტუაცია. ალავის უქმლობის გა-
მოსობით, ამ სიტუაციას მხოლოდ ადგილ-ადგილ ვარჯი-

ბეთ მკითხველს. „თქვენ, მიუხეზუნდა გამბეტა მინისტრებს,
სიტუაციით და წერით გამოეცხადეთ ჩვენს ქვეყანას, რომ
მარშალი სამსახურიდამ გამოვათ თუ თანაგრძობას ვერ
ჭმარებს, მაგრამ როდესაც დაინახეთ, რომ თქვენი მუ-
ქანა არავის არ აშინებს, როდესაც დაინახეთ, რომ
ყველა სინარულით მოკლის მაკ-მაგონის სამსახურიდამ გა-
დადგომას, მაშინ ზალატის გადაყენება მონდომეთ. ძლიან
ვარჯი! ჩვენ სინარულით მივიღებთ მაკ გადაყენების
ამბავსა, თუცა იგი ყოველად უკაცნოა. ვარჯი იზამთ, თუ გა-
დაყენებთ ზალატსა. მოჭვითსეთ ჩვენს ქვეყანას მისი განა-
ხენი, ახა გაბედეთ და ჭეშმარიტი არჩევანი გამართეთ.
მთავრობას ჭგონია, რომ შესცვლის სალხის აზრსა და
მიდრეკილებასა. ძლიან სცდება, რადგანაც ეძმა ვარ-
ჯად იცის, რომ რაკი რომელიმე მონარქიული დასი გაი-
მარჯვებს, მაშინვე საერთო ურთი-ერთობისი სისხლის-
ღვრს მოხდება. თქვენ ბედავთ და ამბობთ, რომ 16 მაისის
ცვლილება ჩვენი მშვიდობიანობისათვის მოგახდინეთ. ახა
ახლა ჭვითსეთ ეგრძობას, — მოელ დედამიწასე არსიდამ ერ-
თი ხმაც არ მოისმა თქვენს განმარტებულად. მოკლის
ეგრძობის ყურნალ-გაზეთობამ თავისი წუნი და ძმასვა გა-
მოგიცხადათ. ამისთან ერთგვარი წუნი და ძმასვა რომ
დაინახეთ, შეწუხდით და აი რა მოგიგონეთ საქმის გა-
საწარმებლად და თქვენდა სასურველად: თქვენ შეადგინეთ
ინგლისის გაზეთის Times--ისათვის ტყუილი წერილი
და ეს ისე გაგებარდათ, რომ ვიდრე ამ გაზეთში დაი-
ბეჭდებოდა, იგი წერილი, ვერ მოითმინეთ, და თქვენ
თვითონვე გამოაცხადეთ.“

„როგორ! თქვენ ვბედავთ და ამბობთ, რომ ჩვენ
სალხს ვატყუებდით! მაგრამ იცით რა ვჭმქვით ჩვენ?
ჩვენ შევიმარტეთ სალხის რისხვა და წერობა.“

გამბეტამ მშვიდობიანად დაუხატა ზალატს საფრან-
გეთის აწინდელი მდგომარეობა, გაშინჯა თუ რა გვარი
სარგებლობა მოუტანა საფრანგეთს რესპუბლიკამ და ზა-
ლატის აწინდელმა უმრავლესობამ. გამბეტამ მოაგონა,
რომ ზალატის ყოველს კეთილს მოქმედებას სენატი აძლე-
და დაბრუნებულსა, ე. ი. სენატის მონარქიული უმრავ-
ლესობა. თქვენ ახრადებთ ზალატს, რომ იგი რადი-
კალებით არის აღსავსე. ამასთან გაავიწყობათ, რომ
ზალატის თანხმობით ჩვენმა მხედრობამ ერთი ორად
იმატა, ყველა აფიცრებს ჯამაგირი მოქმეტათ. ზალა-
ტი თხოვლობდა სამხედრო სამსახურის შემოკლებასა

იმ განზრახვით, რომ ყოველს ქვეშევრდომს საფრანგეთისას სამხედრო სამსახურის უფლის გავწავა შესძლებიყო.

„სახელმწიფოს შემოსავალ-გასავლის შესახებ უნდა მოგახსენათ, რომ პალატმა რიგი, წესიერება და საფრთხილუ ჩამოაგდო. პალატმა დიდი ღვაწლი დასდგა ხალხის პირველ დაწესების და საშუალო სწავლისათვის, დიდძალი ფული გადასდგა მასწავლებელთა და მოსწავლეთა მომზადებისათვის.

„თქვენ, უთხრა გამბეტამ მინისტრებს, იმისთვის გი არ შეუშინებიათ, რომ პალატი ვითომ შოთის ჩამომგდებია, ანამედ იმისი ფიქრი გწყავდათ, რომ პალატი ზომიერად და კეთილ გონიერად იქცეოდა.

„რას შეუშინდით და რისთვის მიჭმართით მარშალს იმისთვის რომ თქვენი სამსახურის ადგილები შეტრეხიდათ!“ მთელი სამი საათი ილაპარაკა გამბეტამ. მონახიელები წამ და უწყემ პირიდან სიტყვას ართმევდნენ. უშლიდნენ და თითქმის ილანძობდნენ კიდევ, მაგრამ გამბეტამ საკვირველი მოთმინება გამოიჩინა და თავისი ღიწმუნება იმოდენად დაიცვა, რომ არც ერთი უმატიო სიტყვა და არც ვითარე შეურაცხ-ყოფა არ წამოსცდნია. გამბეტამ გასაღწიად მოუთმინა მონაპარტიელებსა, რომელნიც სწორედ ილანძობდნენ,—და თავისი სიტყვა აუჩქარებლავ და მშვიდობიანად დასრულა. მომავლის არჩევანისათვის მისგან თქმულს დიდი ზედ-მოქმედება ექნება საფრანგეთის ხალხსად. წარმოიდგინეთ რამოდენა თავის დატყრა, რამოდენა სულგრძელება და თავისთვის პალატი უნდა ქმინდეს კაცსა, რომ შემდეგს სიტყვებს კაცმა ყური არ ათხოვოს და მთქმულს სამკვირე არ უგოს: რადესაც გამბეტამ ჭსთქვა, რომ არის კიდევ ერთი დასიო, რომელსაც კარგი წამალი აქვს საზოგადოების სიკეთის დაცვისათვისა, სასუფლობრ, ერთი ბატალიონი სალდათიო, ამ დროს ბონაპარტიელმა პოლ კასანიკმა მაჭმასა: „შენთვის რი უნდაწმინდ საგმარაო.“ ამავე კასანიკმა შეჭმასა გამბეტას: „შენ ავანაგების ამხანაგისა რა.“ მაგრამ გამბეტამ ამ შეურაცხ-ყოფას ყურიც არ ათხოვა და ძლიერებით მოსილის გულმშვიდობითა განაგრძო თავისი სიტყვა.

სწორედ მართალი ჭსთქვა გამბეტამ, რომ ჩვენ ხალხის რისხვა შეგაყენეთ. მართლა და საკვირველ ჩუმს და მშვიდობიან სურათს წარმოადგენდა პარიუი იმ დღეებში, რადესაც პარლამენტში იმისთანა მძიმე საგანზედ იყო

სჯა და პასი. ამას წინედ ერთი რესპუბლიკე სენატორი გადიცვალა პარიუში. ამ გვარ შემთხვევაში დიდძალი ხალხი მოიყრის ხოლმე თავს,—და საზოლიტიკო კაცის დასაფლავება, რომელსაც სხვა ქვეყანაში ყურსაც არ ათხოვენ, საფრანგეთში საზოლიტიკო საქმედ გადაქცევა ხოლმე, მეტადრე თუ სხვა რომელიმე შემთხვევაც ზედ დაერთვის, როგორც მაგალითებ ამ უამად, როდესაც საფრანგეთი დიდ განსაცდელშია. აი რა წერილი მოჭყვს კასეთს Indépendance Belge-ს იმ დღის შესახებ, რადესაც სსენებულ სენატორს საფლავებდნენ: „ხალხი (ამ დასაფლავების დამსწრე) საკვირველად მშვიდათ და მართებულად იქცეოდა. ყველა ის, რაც თქმულა პარიუს ხალხის გონიერებაზედ, წესიერებაზედ და მშვიდობიანობაზედ, ცოტა მასთან, რაც იყო. დიდი თუ პატარა, ბუნირი თუ უბედური ყველანი ერთ რიგად იმისთანა გრებას შეადგენდა, რომელიც, თვის ძლიერებით აღსაყ, ყოველ დონისძიებას ხმარობს, რომ როგორმე სამაგალითათ აჩვენოს თავისი თავი, მართებულად გამოჩნდეს, ანავითარი დასაშუალი არ იკადროს და მით შემთხვევა თუ მიზეზი არ მისცენ მათ, ვისაც წესიერების და საზოგადოების მცველად თავი მოაქვსთ. ვისაც გი უნახავს ეს ჩუმი და მართებული გრება ვერ წარმოადგენს, რომ ეს ის ხალხია, რომელსაც საზოგადოების ამღვრვეის სურვილს ბრალად ჭსდებენ.“

„ყველა როგორც უნდა წავიდე საფრანგეთის საქმე, ყველა თითქმის წინადგვა დამზადებული ყოველის შემთხვევისათვის. მართლად დიდი სატანჯველი უნდა გამოველო ხალხს, რომ რამდენიმე წლის განმავლობაში ამისთანა დამაღარი გონიერება მოეპოვებინა.“ ესლა წარმოადგინეთ რამდენათ მართალი და გულწრფელი უნდა იყოს საფრანგეთის მთავრობა, რომელიც ამბობს, რომ საფრანგეთს რადიკალები დაჭკვევანო და ივინიო სასულმწიფოის, ოჯახობის, საკუთრების და სხვათა ამ გვართა საზოგადოების ქვაკუთხედთა გამონგრევის აზრობენო.

— 7 (19) იენის დებუტატთა პალატმა შემდეგი წინადადება მიიღო: „რადგანც ესლანდელი სამინისტრო იმ უმრავლესობის კანონის წინააღმდეგ დაინიშნა, რომელიც საპარლამენტო მმართველობის დედა-კანონს შეადგენს; რადგანც რა დღესაც დაინიშნა, მამხივე არც ერთს წარმომადგენელთა ნება არ მიჭსცა დაპარკისა; რადგანც მან მთელი ადმინისტრაციის გადაყენ-გადმოყენა; რომ

თავისი მომხრენი დაენიშნა და მით გაუქვანა ეჭონია სს-
 უოკელთაო კენჭის ურზუგდ; რადგანც სხალა სამინისტრო
 მხოლოდ იმ დასის წარმომადგენელნი არიან, რომელიც
 რესპუბლიკის მტრია და კლერვიკალების მიმდევარი; რად-
 განაც იგი მხოლოდ ამის გამოისრებით არ სდგენიდა იმ
 ბიჭთა, რომელნიც შეურაცხ-ჭყოფდნენ ერის წარმომად-
 გენელთა; რადგანც მთავრობის მოქმედება შიშს მოასწა-
 ვებს წესიერებისა და მშვიდობიანობისათვის, და ამასთან
 საქმეების არე-დატყვასა, ყველა ამის გამოისრებით ხელ-
 ტიჯისადაც, რომ ხალხის წარმომადგენელნი ვერ ენ-
 დობიან ესტანდელს სამინისტროს.“

ამ წინადადებას 363 თეთრი კენჭი მოუვიდა და
 158 შავი.

— 9 (21) თიბათუკს სენატში ვიკტორ-ჭუგომ ილა-
 ხარჯა ხალხის გადაყენების შესახებ. „საფრანგეთი, — ჭსთქვა
 გამომჩინილმა მოხუცებულმა პოეტმა, — არის დროს არა უო-
 თილა იმისთანა განსხვავებში, როგორშიც ამ უამად არის
 ესა სენატზედ არის დამოკიდებული, მშვიდობიანობას
 მიანიჭებთ საფრანგეთსა თუ კიდევ სხალს შოფოთსა და
 არეულბაში ჩაგდებთ. საფრანგეთს ააშოფოთებთ, თუ
 დაამშვიდებთ, ამით ააშოფოთებთ და დაამშვიდებთ მთელს
 კრძნისადაც. ესა სენატს მიეცა შემთხვევა თავისი თავი გა-
 მამტყვადოს. წარსული კარგი მასწავლებელია. უოთილა
 ბორტ-მოქმედება შეიძლება რომ სვალც ისევე მოსდეს.“
 ვიკტორ-ჭუგომ ჭსთხარჯა სენატს, ცოტა მანც მათში-
 ნეთა და ასე ჩქარა ნუ გადაყენებთ ხალხსაო, თორემ არე-
 ულობა რამ ასტყდებო. „საკვირვებელიაო, — ჭსთქვა ბოლეს
 ვიკტორ-ჭუგომ, რომ ამ უამად რეკლამაციის სული
 მთავრობას უდგასო და ზომიერი სული მთავრობისა—
 ხალხმენტის უმრავლესობასა. სუევიკს ხაზის დასი, რე-
 ბელიც იტალისა ეწინააღმდეგება. უნდათ რომ სარწმუნოე-
 ბა ამის მიხედვით განადონ. ეცადენით, რომ ამით თა-
 ვისი საწადელი არ აისრულონ. მოსპეთ 16-მისის განსა-
 რტარი ამდგურელობა. თქვენს ხელთ არის საფრანგეთის
 დამხობაცა და დასხნაცა. სენატრკობო! დაამტკიცეთ, რომ
 თქვენ ქვეყნისათვის მართლს საჭირონი უოთილხართ!“

ვიკტორ-ჭუგომ ძალიან ააშოფოთა მონახსიელები,
 რომელნიც წამ და უწუმი უყვიროდნენ: „გახუძდით, უკანკე
 წადეთ თქვენი სიტყვა.“ მოხუცებულის პოეტის სიტყვამ
 როგორც მოგესხნებათ, თუჯად ჩიარა: სენატმა გადას-
 წვიტა; რომ ესტანდელი ხალხი უნდა გადადგოსო.

აპსტრი-მეზბრია.— ბოლეს დროს ავსტრია დიდ
 მსაღებას შეუდგა ამისათვის. ვის დაეხმარება და ვის
 აუტყოს რამ? ამისი კი გადაწყვეტილად არავინ რა იცის.
 ესა იმისთანა დრო არის რომ, თითქო განკებ ის სდე-
 ბა, რაც უფრო ძნელად დასაჯერებელი და მოულოდნელია.
 აბა იფიქრეთ, ვინ დაიჯერებდა, რომ ავსტრია რსმალე-
 თის წინააღმდეგობას გამოიხენდა და სლავიანებს დაეხმა-
 რებოდა. აქამდისინ რუსის განკეთები ძალზე ულამაზდნენ
 და ათრევდნენ ავსტრიას, ის კი არა თუ ავსტრია ჩერნო-
 გორიის დაცვას აზირობს რსმალეთისაგან. „НОВОЕ
 ВРЕМЯ“-ს კიდევ შურს, რომ ავსტრია ესტანდება სლავ-
 ვიანებსა, — აბა სლავიანების განთავისუფლება რა ავსტ-
 რიის საქმეა. ავსტრიის საქმეა თუ არა, ის კი ცხადია,
 რომ ავსტრიას ჩერნოგორიისა და სერბიის საზღვარზე,
 დიდი ჯარი გამოჭყავს და როგორც ავსტრიის განკეთები
 ამბობენ, — იმიტომ რომ ჩერნოგორია დაიცვასო რსმალ-
 ელების მიერ გაანრებისაგანაო. ეს ყველა კარგი, მაგრამ
 თუ კი ავსტრიას ისე სტყავს გული ჩერნოგორიისათვის,
 მაშ სერბიას რადად დაუშლას და უშლის კიდევ მიქმ-
 რის ჩერნოგორიას და თავის მხრით რამი აუტყოსო რს-
 მალეთს. აქ ასე გამოდის თითქო ავსტრია იმიტომ იმა-
 რებდა სერბიას, რომ ჩერნოგორიას საქმე გასჭირებოდა
 და მით მიზეზი მისცემოდა ბახნიისა და გერცოგოვი-
 ნის დაჭრისათვის. ყველამ კარგად იცოდა, რომ რაკი
 რსმალეთი დაწმუნებული იქნებოდა სერბიის მშვიდო-
 ბიანობაზე მარტოკა ჩერნოგორია ვერ აუვიდოდა რსმალ-
 ელთს, რადგანც სერბიისაგან გაუგანილი რსმალეს ჯარი
 ამ მხრით თავისუფალი იქნებოდა და ჩერნოგორიას და-
 ცემოდა. ესა ჩერნოგორიის საქმე ძალიან ცუდათ მიდის.
 სერბია რომ დახმარებოდა, მაშინ საქმე იქნება სსვა რი-
 გად წასულიყო, მაგრამ... სერბიას არ შეუძლიან დაეხმაროს
 და იმიტომ ჩერნოგორია ღვთის ანაბარზეა მიდგებული,
 და როდესაც სული ამოხმკრება, მაშინ ავსტრია გაუძღვე-
 ბა წინ თავის ჯარს და იტყვიან, ესა კი ჩერნოგორიის აონ-
 რების ნებას ვერ მოგცემითო. მაშ ავსტრიაც არა უოთი-
 ლა ისეთი სულელი, როგორც ჭკონიათ: იმას არც არა
 რსმალეთისა ენაღვლება რა, არც სლავიანებისა: იმას
 თავისი საკუთარი ჭიჩი უტყვია და იმის წამალს დაეძებს.

ზოგნი დიდ მნიშვნელობას აძლევენ იმ შემთხვევას,
 რომ ავსტრიის ჯარი, რომელიც საზღვარზედ დგას და
 გალაშქრებასაც აზირობს, სლავიანებისაგან არის შემდგარი.

ეს სწორე მოგახსენოთ დიდი აწაფურია. მართალია ეს გუბერნი ნიშნისა რსმალეთისადმი თანაგრძობისა, მაგრამ არც არა სლავიანებისათვის არის რამ. აქ მეტო არ იქნება მოგახსენოთ, რომ 1812 წ. ნახალეონ 1 მსუდრობაში კრატის ჯარიც იყო. თუ იტყვიან, რომ ეს დიდი ხნის ამბავია და მას აქეთ ბუკრი გოგა წყალი დაღვროლა, ამაზედ მოგახსენებთ, რომ მართალია ბუკრი გოგა წყალი დაიღვრა, მაგრამ იმ კრატის ჯარს ერთა ცვაზი იმ წყლისა მისებდა თუ არა, ამისი გი რა მოგახსენოთ.

— ამბობენ, რომე როგორც რუსეთი ბოლგარების განთავისუფლების გინად დაიჭერსო, აგრეთვე ავსტრიის ბოსნიას დაიჭერსო როგორც გინაოს, ვიდრე რუსეთი ბოლგარებიდან არ გამოვაფო.

სლავ თქვენ გამოიციანით ვისკენ არის ავსტრია.

ფერილი ამბები. — ერთი ინგლისის გაზეთი იწერება, რომ სტამბოლში იმ დასის კაცებს, რომელთაც მშვიდობიანობის ჩამოგდება სურთ თან და თან გაელენაკობათ. სამხედრო საბჭოში, რომელიც შირველ თიბათვეს იყო შეყრილი, ზოგიერთა წევრნი ძალიან მაგრად დამდგარან მშვიდობიანობაზე. მეტედ-რუსეთ-ფაშას უთქვამს თურმე, — ცხადია რომ რსმალეთი სხვა სახელმწიფოსგან აღარასფერს შეიწყობას არ უნდა მოელოდესო და აგრეთვე ცხადია, რომ მარტოკა რსმალეთი იმის ვერ გაუძღვება. ცარდა ამისა მეტედ-რუსი დამაჭრებია, რომ ეგრეა უთუოდ გასწევს შუამდგომლობასა, რადგანაც ურდებოა საყოველთაო რძი არ ასტუდესო. იმას უთქვამს თურმე ვიდრე, რომ ამისათვის შეიძლება რუსეთის უკანასკნელს მიწერილობას სელიჩაგვიდოთ და ტყუილ-უბრალო სისხლის ღვრა შევწვიტოთ. ბუკრი ულანაჩკინა მეტედ-რუსდის მშვიდობიანობისათვის, მაგრამ საბჭოს უმრავლესობა არ დათანხმებულა. ამბობენ, რომ მშვიდობიანობის დასის კაცებს დიდი იმედი აქვსთ გერმანიის ელჩისაო. —

— ერთს ინგლისელს გაზეთში ვინადგან იწერებია, რომ იქაურ რსმალეთის ელჩს ალექს-ფაშას უთქვამს ანდრასისთვის, რომ რსმალეთის მთავრობას არა სჯერა სერბის მშვიდობიანობა, რადგანაც როგორც იმის, სერბია დიდს მსხდებში არისო. რსმალეთის მთავრობას ჭსურს ამ საგანზედ ავსტრიის აზრი შეიტყოსო. ანდრასის უთქვამს თურმე, რომ რუსეთს არავითარი განზრახვა

არა აქვს რძი სერბიანც ჩაურისო. ცარდა ამისა მთავრი მიღანც დაჭირებია იმს არ ავტერო.

— 8 თებთვეს რუმინის სენატს არა ჩვეულებრივი სხდომა ჰქონია მის თახახზედ, თუ როგორ უნდა მოიქცეს რუმინის მსუდრობა: და იმ გზას უნდადადგეს, რა გზასაც რუსეთის მსუდრობა დაადგება, თუ არა, — და თუ რუსეთის მსუდრობის გზას დაადგება, როგორ უნდა იმოქმედოს.

პალატის პრეზიდენტს, როსტრის და სამინისტროს მთავრებს, ბრატინოს რადც უსიამოვნობა მისულიათ ერთმანეთში. პალატის პრეზიდენტს სამდურავი გამოუცხადებია ბრატინოსათვის — რუსეთს ძალიან რათ უსლავებია. ამ უსიამოვნობის გამო როსტრი სამისწორიდან გამოვიდა, მაგრამ პალატა სელიქორედ ამოარჩია როსტრი თავის პრეზიდენტად.

— ამას წინადა ბერლინში რძი დამატებითი არჩევანი იყო რუისტადის დეპუტატებისა. ამ რძი ერთი სოციალ-დემოკრატი ამოიჩიეს (12 ათასმა კაცმა) და მეორე პრეგრესისტი (ე. ი. იმ დასის კაცი, რომელიც აგრეთვე აწინდელის სამინისტროს მტერია). ამ არჩევანს ერთხელ ვიდრე დამატაცია, რომ ნაციონალ-ლიბერალებს, რომელნიც აქამდისინ განსაკუთრებით უფლობდნენ გერმანიაში, ცოტად თუ ბევრად ძალა და გავლენა წართმევათ.

— ერთს ავსტრიის გაზეთში იწერებია, რომ რუმინიანც წინ წადგება და დუნაისზედ გადავა. რუსეთი ვისრულდოსო რუმინის მხედრობისათვის ხიდის ასაშენებელის მასალის მიტანასაო. რუსეთმა აგრეთვე მთავრის კარდოს სამხედრო უმოკიდებლობა აღიარა.

ვისილე სტროგო: იგი ცრემლს ღვრიდა, ბედს და სიყვარულს მოთქმით დასტირდა! მის ცრემლი დამტანას ვარდს დასდიოდა, და მეც შორს მისგან ცრემლი მცვივოდა.

მოვიდა სხვა დღე, განჭჭა მის დარდი... მას ხელთა ეპერა სხვა ტურთა ვარდი; იმ ვარდს ტრფობითა ის დაჭლიმოდა და მე გი მანც ცრემლი მცვივოდა.

ს . . . ჩ . . . ს ა ს

ს:ტრფოვ! სშირად ლალი ფიქრი
გამიტაცებს სუბუქის ფრთით,
ვითამც მე შენ მოგსვევივარ
საკესე უშისას სიამით.

„დაჭსტები, გიუო!—მეუბნები,
აჭა ჩემი წრფელი გული!
ბაგეს ბაგე ჩავკაონოთ
და ჩავართათ სულთან სული!“

თუმც ეს, ტურფოვ, სისმარია,
მითანჭსტებება გული ვრული...
თუ არ სისმართ მას რით დაჭსტებეს
უიმედო სიუვარული!...

წმირილი ს. გუჩუაანიღვან 6-ს თბთოგეს.

თიბათვის 4-ს შანათ მშენიერი დღე გათუნდა;
ყოველი სულდგმული შექნარდა სუნსვლებით აღსავსე
ბუნებას: გლეხი მსხვ-მოესგული ყელმოღვრებით,
დარბაზღურათ გამოიფურებოდა კომლისგან შეჭვარ-
ტლელის თვალებითა მასვლის ზირით სურგ-გა-
მგებუელი,—მებაღე იმერელი ჩიბუსის ბოლის ზი-
რიდან შვებით ლეჭვით ღანჩარავობდა ყველასთან—მე
სხვყვარი ანავისთან ანა მაქვს რაო. თავადის შვილ-
ნი სხვა და სხვა ოცნებათა მიერ მობურცილის ზი-
რის სხით და ყურთმაჯებ მხარსედ გადაყრდნილი
სეირნობდნენ ხან აქეთ და ხან იქით;—ვარჯარი კარნი
სელში კრიანოსნით და მუცელ კადმოგდებით დაბაჯ-
ბაჯობდა თავის დუქნის წინ—წრეულ ყველას ნისია გა-
ბინდდებოა. ყველ ამ, სხვა და სხვა სახსრით მცხოვ-
რების, სინარულის მიხეზი იყო მასვლის მშენიერი
ზირი. მშენიერი დღე იყო 4-ს თიბათოგეს. და ამ
დღემ ჩამოაფარა დაღონების ფარდა იმ სხვა და სხვა
მოსაქმე გვამთ ზირის სახეს. მშენიერი დარი იყო
ოთხ თიბათოგეს. შუადღის შემდეგ მესუთე საათის ნა-
ხევარსედ დასვლეთი შავათ მოიღრუბლა, ამოვარდა
საშინელი ქარიშხალი და ერთ წუთში რა ჩამობნელდა
ზღვასავით მღვლვარე ღრუბლით. უნებ წამოუშინა
მხვილმა წვიამამ, რომელსაც მოჭყვ ყველას მცენა-

რეობის დამმსახინრებელი, მტრედის კვერცხის
სიმსხო სეტყვა, რომელსაც განადგურა ყანები და
უფრო ვენახები— გურჯაანში, ვეჯინში, ბაკურ-
ცხესში, კარდანახში, ანავაში, ვაჭირში, საქაბოში, მახ-
საანში და გინ იცის კიდევ რამდენგან. ბევრგან ვასი
სრულებით განციტულა—ანც ფოთოლი შეარჩინა და
ანც ტჭა. ყანები მიწის ზირათ დასცა, ბაღუელობა მი-
რინათ ამოაგდო. ეს ამოხრებელი სეტყვა ცვიგოდა
ციდან ნახევარ საათის განმავლობაში.

დაღონდა ყველა, ყველა ოხენას მოჭყვ ვაჭრის
მეტი—მე არა წამსდენის რაო. ყველასოდ ძრიულ გლე-
ხი დაღონდა.... იგი ამ ერთ კვირაში ნამკლის ჩსა-
კა-ჩსუკით და ტრიალით მიდიოდა მინდვრისაკენ,
4 თიბათვის შემდეგ კი მკლავსედ ნამკალ გადაგე-
ბული და ზირის სახესედ დაღონების ბეჭდით მიეშუ-
რება ყანებისკენ—რაც დარჩა ის მიინც დროით მო-
ქეო, რომ ისიც სელიდამ არ გამოცვალოსო.

წამოიდგინე, მკითხველო, გლეხების დაღონებას,
ძათი სულიერი მდგომარეობა 4 თიბათვის შემდეგ:
წლის ნამუშავარი, მზათ მზად შემუშავებული და სხი-
რებულათ მსხმოიარე ვენახები ერთ დღეს გაჭჭრა.

— ეს ერთი კვირაა გაგარდა სმა ლეკებმა შილდა
და ყვარელი განასწვესო და აღასანს მალე გამოგლე-
ნო. შედარე მოვიდა ამბავი ყადონის მთიდან ლეკებს
არბოცდა ათი ფარა ცხვარი წაუსხამთო. ამ სმებმა
ტყუილათ არ ჩაირეს: რამდენიმე სოფელი თურმე
გასიზნულა. მაგ. ს. ველისცხინამ ხალხი გასიზნულა
ჭერემის მთაში; სომხობას სიღნაღისთვის მიუტანებია.
ამბობენ ბაქარამეს ლეკები ერთ სვეში მოუშვედგვიანო.
აქ დღე-დღესედ მოვიდის კზ. ღერენალ ანდრონი-
კოვს.

პ. ცვილოელი.

1877 წ. 7 თბთოგეს.

უტნოგრაფიული განხილვა მკელთა და ახალთა კაპა-
დაკის ან ჭანეთის მკვიდროთა მოსახლეთა.*)

(დასასრული).

ამ ხალხთა განხილვისგან ჭსჩანს, რომელ ტაოელნი
და ისპირის სეველნი, სომეხთა სვერი,—შეადგენდნენ
კლარჯეთის საერისთაოსს, ეკუთვნოდნენ ნათესაობით სა-

*) „გეგია“ № 16.

ქართულს ხალხსა, იწოდებოდნენ, ახლაც იწოდებიან მესხად. კლარჯეთის სპარსეთს აწცა ოსმალი უხმობენ გურჯისტანად. ე. ი. საქართველოდ; ხალხები, სტრახონის დროს იწოდებოდნენ ხალად და ახა ქალდეკლად. ხალხები ან ხალდი და ჭანი ერთი და იგივე ხალხია. ესე ჭხანს, შიგველად ვიზანტიის მწერალთაგან, რომელიც კვაჭეშიძისებრებს რომელ ჭხანს იყენებ ხალდიის მოსახლეები (1); მეორედ: მოსე სორენაცი, რომელიც მოგვიბოძოდა, რომელ რომის იმპერატორი ტაციტი იუომოკვადინებულნი ჭხანთში ან გასტაკში, ე. ი. ხალდაში (2); აგრეთვე სომეხთა მწერალი ეგიშე ამტკიცებს ზემოხსენებულსა (3). მესამედ: მკვლელი მწერალნი, მეტადრე ქსენოფონტი (4) და არიენი (5), მთელს ზღვის ნაპირსა, რომელიც ეჭირა პონტოს სამეფოსა, უწოდებენ კოლხიდად. როგორცა ჭხანს მოსეს სორენაციის დოკუმენტისაგან, კოლხიდა ან ეგერი განიყოფებოდა ოთხ თემად: მაგნადისი, პტოლომეის მანჩალია ან აწინდელი სამეგრელო; ასრიუგა აწ ანკვეთი ან იმერეთი; ღაზივი აწ გურია და ჭხანივი აწ ჭხანივი ან ტრანპეზუნის პაშალივი (6). ევროპელი ჭხანებს უწოდებენ ლაზებსა. ლაზები, როგორც ჭსწიოს პლანი, არიენი და საკუთრად ვიზანტიის მწერლები, ჭსტსოვებდნენ აწინდელს გურიაში. ლაზებმა მეოთხე და მეხუთე საუკუნეში დაიპყრეს იმერეთი და სამეგრელო და შეადგინეს ერთი სამეფო, რომელსაც ერთის მხრით ვიზანტიელები და მეორეს მხრით სპარსნი ერთმანეთს ეცილებოდნენ და ჭქონდათ ეს წყაღი ბრძოლა. ლაზისტანსა სამხრეთის სამოღვრის ნაპირსად ჭქონდა პეტრეს ციხე (ქავთა ციხე ქართველთა) ქაბულეთში. (7). ლაზი ბერძნული სიტყვაა, ნიშნავს მეომბრესა ან ავაზაკსა.

ხალხის სახელები, რომელნიც ამის ზევით მოვიხსენეთ, არიან ან ქართულნი: ვითარ ისპირელი, ტაოელი, ჭხანი, მესხი,—ან ბერძნულნი, ვითარცა ხალხი, ხალდი,

მოსინავი, მაკრონი, მაკროცეფალი, სეპტაკომიტი, ტიპარენი ან თობალი.

ქართული სახელები აქამომდე ღაჩხენ შეუცვლელად, გარნა ბერძნული დროთა ვითარებისაგან განჭქარდნენ.

მთელს აწინდელი ტრანპეზუნდის პაშალივი დასახლებულია ჭხანებითა.

აქა ჯერ არს შენიშნავდ, რომელ აწცა მრავალი სახელი მათა, მდინარეთა, ქალაქთა, დაბათა ტრანპეზუნის პაშალიკში არიან ქართულნი, ვითარცა: ნაჭილობევის მთები საშუალ პონტოს სამეფოსა, თუმი ყომურა (ყამურა) ტრანპეზონის დაბლა; გომიში (კამბეში მეგრულად) სდაც კვსლის ქანია; ქავთ კარი (მთა), გაცურის მთა; ჭლა, მთა ქალაქის კრასსენის მახლობლად; ჩუბანი მთა ბაგრას ქალაქის ახლოს; ქურდბელი, მთა ქალაქის ნიკსარის მახლობელ; თავშავის მთა, მდინარის კიხილკმავის მახლობელ; ჭალისის მდინარე ან ალაზანი ირისეს მდინარე და სხვანი მრავალი.

ზემოხსენებულის განხილვისაგან ჭხანს რომ ყოფილს პონტოს სამეფოში ან აწინდელს ტრანპეზონის საფაშოში მკვიდრნი მოსახლენი იყვნენ ჭხანელი, რომელთაც ენა სრულიად ემგზავსება მეგრულთ ენასა. დასამტკიცებლად ჩვენისა აზრისა, განვიხილოთ ღრამბატიკული მწერბრი ორივე ენისა. ვალად ვრაცხ აქ გამოცხადებასა რომ ჭხანურის ენის ღრამბატიკის კანონები გამომიგზავნა მე პატრივტიკულმან თავადმა გრიგოლ დავითისძემ გურთელმა, რომელმან არ წიდა შრომა და თავს დადებით და გულმოდგინებით მისცა წარმართება აღსახეულად ჩვენისა წინადადებისა.

ნაცვალ სახელი ყოველს ენაში არის უშირველსი სიტყვა, რომელიც განჭკარავს როგორც სიტყვის სახელსა ისე ზმნასა. ქართულს ენასა აქეს ორ გვარნი პირვანი ნაცვალ-სახელი, პირველი კერძობითი, ვითარცა: მე, შენ, ის, იგი, მან, ჩვენ, თქვენ, იგინი, ისინი, მათ,— და რთულნი ზმნათა თანა: ვჭ, ვა, ვი, ვუ, ვე, მ, მა, მი. პირველსა და მეორეს პირთა კერძობითა ნაცვალ სახელთა არა აქვთ განკლებობა. ჩემი, რომელიც მოუდიოთ ჩვენის ღრამბატიკის მწერალთა, ვითარცა ნათესაობითი ბრუნვა, არ იხმარება როგორც ნათესაობითი ბრუნვა, არამედ ვითარცა სახელობითი ბრუნვა, რომლისა ნათესაობითი არის ჩემსა, მიც. ჩემსა, მოქმ. ჩემითა და სხ.

(1) სტრიციონის მეჯინე ხალხთა ც. 4. გვ. 229.
 (2) მოსე სორენ. თარგმანი ემინისა, გვერდი 127.
 (3) რუსული ნათარგმნი პანპიევისა გვ. 127, უბრანცი. ნათარგმნი დულორიუსი, გვერ. 209.
 (4) გამოცემა. გოფმანისა გვერდი 5.
 (5) ქსენოფონტი წიგნი 4. 5 და 6.
 (6) ს. მარტინის ნათარგმნი ც. 2 გვ 357.
 (7) არიენის გამოცე. გოფმანისა გვ. 55; მეჯინე ხალხთა სტრიციონისა ც. 4 გვ. 224.

აგრეთვე შენი არ არის პირდაპირი ნაცვალ სახელი, არამედ მოკლებითი. ჩვენი ენა შეადგენს ერთსა დარგსა ინდოევროპიულის ენებისას, ძალიან ძველია და შეცვლილი დროთა ვითარებისაგან. სწავსული და სომხური არიან უხსენსნი ვიდრე ქართული და ამის გამო ცოტად შეცვლილი არიან. თალიშინის ენაში(1), რომელიც მონათესავეა სწავსულის ენისა, ვჭნაკებთ პიროვანს ნაცვალს სახელსა მე; ეს ნაცვალ სახელი თქმულს ენაში არის აგრეთვე შეუცვლელი და არა მქონი ბოლოს ცვლილებისა; დასაწინაშეადად ნათესაობითის ბრუნვისა თალიშნელები უმატებენ თანდებულსა ჩე, რომლითაც შესდგება ჩემე და ჩემი; მსგავსადვე შესადგენად მიცემითის ბრუნვისათვის უსმენ სხვას თანდებულსა, რომელა ბი და შეადგენს ბიმი. აგრეთვე ფრანციულს ენაში პიროვანს ნაცვალს სახელსა, სრულიად მსგავსისა ქართულს, რომელა მე(me). მოა(moi)არ შეიცვლის ბოლოსა, და დასაწინაშეადად ნათესაობითისა ან მიცემითის ბრუნვისა ხმარობენ სხვა და სხვათა თანდებულთა. ნაცვალ სახელი ჩემზედ, ჩემთან, მიიღებს შნიშვნელბობასა ნათესაობითის ან მიცემითის ბრუნვისას; ნაცვალ სახელი მესამეს პირისა ის, ეს, ეგ, იგი, მრავალ. ისინი, ეკანი, ივინი, აგრეთვე არიან შეუცვლელნი, გარდა ნაცვალსახელი მან, იმან (შემოკლებით იმ), არის ცვლადი: ნათ. მის, მიცემ. მას; მრავლობ. მათ. აგრეთვე მეგრულს და ჭანურს ენაში თქმულნი ნაცვალსახელნი არიან უცვლელბენი: მე მეგრ. და ჭანურ. მა, ჩვენ მეგრ. და ჭან. ჩქუ; შენი, მეგრ. და ჭანურ. სი; მრავალ. თქვენ მეგრ. და ჭანურ. თქვა. მესამე პირი იმ, იმან, მეგრ. და ჭან. ჰუმ, ნათესაობ. მისი, მეგრ. და ჭანურ. ჰემიში; მიცემ. იმს, მეგრ. და ჭანურ. ჰიმუშა; ისინი, მეგრ. და ჭანურ. ჰიმი; ნათეს. და მიცემ. იმათ, მეგრ. და ჭანურ. პინისა; მოკლებითი ნაცვალსახელი ჩემი, მეგრ. და ჭანურ. ჩქიმი; მრავალ. ჩვენი, მეგრ. და ჭანურ. ჩქინი; შენი, მეგრ. და ჭანურ. სქანი, თქვენი, თქვანი; იმისი, ან ემისი მეგრ. და ჭანურ. ემუში; რა, მეგრ. და ჭანურ. მუ და სხვანი.

ართული ნაცვალ სახელნი, რომელნიც მოზაკებიათ ზმნათა მპირთაგან და იმპირთაგან ან მარტივად, მაგ. ვჭ, ვა (ვჭწწერ, ვზომ, ვაერა); ან შეერთით, რომელსაც ორნი ნაცვალ სახელნი შეერთდებიან, მაგალ. ვი, ვუ (ვიწერ, ვიზომ, ვუწერ, ვუზომ); ვი შედგების ორის ნაცვალ სახე-

ლისაგან ერთი ვ, მეორე ი მაგალ. ვიშენებ, შენებას დავსრულებ ჩემთვის, ჩემს სასარგებლოდ; აგრეთვე ვუ, შედგების ორის ნაცვალ სახელისაგან ვ პირველის პირისა და უ მესამე პირისა, მაგალ. ვუშენებ. ე. ი. სასარგებლოდ ვისთვისმე ვაშენებ. ნაცვალ სახელი უ იბოკების სწავსულს ენაშია, აქედამ ჭწწერბობებს რუსული ОНЪ, და ფრანციული ON; ამ გვარი ნაცვალ სახელები იბოკებთან მეგრულში და ჭანურს ენაში. მაგალ. ვჭწწერ; მეგრ. და ჭანურ. ვჭწწერ; ვიწერ, მეგრ. და ჭანურ., ვიჭწერ; ვუწერ, მეგრ. და ჭანურ. ვუჭწერ.

მიმოსვრა ზმნისა წერა, მეგრ. და ჭანურ. კარუა ა წ მ დ გ ო მ ი :

- ქართული: ვჭწწერ, ჭწწერ, ჭწწერს; ვჭწწერთ, ჭწწერთ, ჭწწერენ.
- მეგრული: ვჭწერ, ჭწერ, ჭწერს; ვჭწერთ, ჭწერთ, ჭწერსა.
- ჭანური: ვჭწერმი, ჭწერმი, ჭწერმს; ვჭწერთმი, ჭწერთმი, ჭწერმსა.

ს რ უ ლ ი :

- ქართული: ვჭწწერე ჭწწერე, ჭწწერა; ვჭწწერთ, ჭწწერთ, ჭწწერეს.
- მეგრული. ვჭწრა, ჭწრა, ჭწრა; ვჭწრით, ჭწრით, ჭწრეს.
- ჭანური. ვჭწრა, ჭწრა, ჭწრა; ვჭწრით, ჭწრით, ჭწრეს.

მიმოსვრა ზმნისა ვარ, მეგრულ. და ჭანურ. ვირე. ა წ მ დ გ ო მ ი :

- ქართული: ვარ, ხარ, არს; ვართ, ხართ, არიან.
- მეგრული. ვორე, ორე, ორე; ვორეთ, ორეთ, ორენა.
- ჭანური. ვორე, ორე, ორე; ვორეთ, ორეთ, ორენა (თავ. გურგულის გრამატიკა.)
- ჭანური. ბორე, ორე, ორენ; ბორეთ, ორეთ, ორენსა. (ბოზენის ლრამატიკა.)

ს რ უ ლ ი :

- ქართული: ვიყავ, იყავ, იყო; ვიყავით, იყავით, იყვნენ.
- მეგრული: ვორდი, ორდი, ორდუ; ვორდით, ორდით, ორდეს.
- ჭანურად: ქობორტი, ობორტი, —; ქობორტით, ობორტით, ობორტეს.

განვლადობა სახელისა ტყე, მეგრ. ტყა, ჭანურად დაღ. წრთელ. ტყე, მეგრ. ტყა, ჭანურ. დაღ; ნათეს. ტყისა, მეგრ. ტყაში, ჭან. დაღიშ; მიცემ. ტყესა, მეგრ. ტყას, ჭან. დაღიშა; მოქმ. ტყითა, მეგრ. ტყათ, ჭანური, დაღითე; მრავალ. წრ. ტყეები, მეგრ. ტყეები, ჭანურად დაღთე; ნათეს. ტყეებისა, მეგრ. ტყეების, დაღთეში; მიცემ. ტყეებსა, მეგრ. ტყეებს, ჭანური, დაღთეში; მოქმ. ტყეებითა, მეგრ. ტყეებით; ჭან. დაღთეთე.

(1) Записки Кавк. Общества кн. 3-тая.

წიგნებითი სასკენი: ერთი, ორი, სამი, ოთხი, ხუთი, ექვსი, მეგრული, — — ართი, ყირა, სუმი, ოთხი, ხუთი, ამჟი. ჭანური, — — არ, ყურ, სუმი, ოთხუ, ხუთ, აშ. ქართული: შეიდი, რვა, ცხრა, ათი, ასი, ათასი. მეგრული, შკვითა, რუო, ხსორო, ვითი, ოში, ათასი. ჭანური, შთვიდი, ორუო, ხსორო, ვით, ოში, შადია.

ამ მცირე გაშინჯვითა ჭჩასნ, რომ ჭანური ეს ძალიან ემსგავსება მეგრულსა. დასასრულს ეს უნდა გქსთქვა; რომელ საქართუელს ხელსი მკვიდრადუნ და აწეს მოსახლენი არიან, ქართლასა, კახეთისა, იმერეთისა, სამეგრელოსი, გურჯისტა, აწინდელს ტრანკესის საფაშოში და უჭირავთ შავი ზღვის სანაპირო ვადრის შესართავი-დამ ვადრე შესართავადმდე კიხილემკისა და იუგენ მკელს დროში უპირველესნი ხელსნი, ჩინებულნი და დინსნი შესანიშნავად.

დავით ჩუბინოვი.

მ ე ლ რ ი ა

(მოთხრობა ადგილს დოდეკა.)

I.

ჩვენი ერთი გუნდი ჯარისა იბრძოდა რკინის-გზის ფერდობებზედა პირის-პირ პრუსიელების მთელის ლაშქრისა, რომელიც პირდაპირ ჩასაფრებულ იყო ტყეში და ჩვენი გუნდი კი წინ ედგა როგორც სასროლი ნიშანი. ისე ახლო ესროდნენ ერთმანერთსა, რომ მათშორის რაღაც ოცდა ათი ნაბიჯი მანძილი თუ იქნებოდა. აფიცრები დადიოდნენ და სულ ამას იძახდნენ: „მიწაზედ წაწეით, მიწაზედ!“ გარნა ამ ბრძანებას არავინ ემორჩილებოდა: ჯარის-კაცი სულ ერთიანად მიიწვედნენ დროშისაკენ და მის ახლო გროვდებოდნენ თავგამეტებითა. ეს თოფის კვამლში შეხვეული აფორი-აქებული გროვა ხალხისა იმ ყანებ და მინდვრებს შორის, რომელთაც ჩამავალი მზე ნათელს ჰფენდა, — ჰგვანდა ერთს რასმეს ფარასა, რომლისათვისაც ტრიალს მინდორზედ საშინელს ჭექა-ქუხილს მოუსწვრია.

ისეთი საშინელი სროლა იყო, თითქო ტყვიის წვიმა მოდის იმ ფერდობებზედაო. ჰაერში ისმოდა ჭექა სროლისა, დამაყრუებელი ქუხილი ყუმბარისა, რომელიც გორვით ხევში ცვიოდა; ტყვია ზუზუნებდა ყოველის მხრიდამ, როგორც გაჭიმული

სიმი რაღაც უცნაურის და გრძნეულის საკრავისა. ზოგჯერ, დროშა, მოფარფარე ჯარის-კაცთა თავთა ზემოდ და მოფრიალე ყუმბარის ქარისაგან, დაიმაღებოდა ხოლმე თოფის წამლის ბოლში. მაშინ ისმოდა ზარიანი და რიხიანი ხმა; ის ხმა უფრო ისმოდა ვიდრე სროლის ხმა, ვიდრე დაჭრილების კენესა-წყველის ხმა: „დროშას მიეწველენით, ყმაწვილებო, დროშას!“ ამ ხმაზედ ერთი აფიცერი შევარდა კვამლში და იმ ვაჟაკობის სულდგმულმა დროშამ ხელახლად დაიწყო ფრიალი საომარს მინდორზედა.

ოცდარჯერ დაცა დროშა იგი!... ოცდარჯერ გავარდა იგი ხელიდამ ტყვიით მოკლულს მედროშესა და დროშის ტარი ჯერ კიდევ თბილი ყოფილა ხელში ჭერისაგან, რომ მსწრაფლ მივარდნია სხვა ჯარის-კაცი და თამამად აულია საღსა და ძლიერს ხელში. ბოლოს როცა მზე ჩასვლავდებდა იყო და თითო ოროლოდ გადარჩენილთა ჯარის-კაცთა ომი შექსწყვიტეს და უკან დაიწიეს, მაშინ დროშა იგი პატარა ნაფლეთსალა ჰგვანდა. იგი ეჭირა ხელში სერჟანტს *) ჰორნუსსა, იმ დღის მეოცდა მესამე მედროშეს.

II.

სერჟანტი ჰორნუსი არ იყო ჭკვით გამოსაჩენი ბერი კაცი; იგი თავის სახელის მოწერასაც ძლიერს ახერხებდა. ოცი წელიწადი ჰსწევდა თვისის სამსახურის უღელსა და ძლიერს ეღირსა სერჟანტობა. ყოველი უბედურება თავ-განებებულის ობლობისა, მძიმე და უსიხარულო ცხოვრება ჯარის-კაცისა — ზედ ეჩნეოდა მის პატარას შექმუხენილს შუბლსა; მის გულის სიმძიმით მოხრილს ტანსა და დასასრულ მის უცნაურს სიარულსა. იგი ცოტად ენას უკიდებდა, ენა ბრველი იყო, მაგრამ დროშის მატარებელს რად უნდა მკვერ-მეტყველება. იმ ომის დღესვე უფროსს ეთქვა ჰორნუსისათვის: „დროშა ეხლა შენ გიჭირავს: ვინძლო კარგად უპატრონო.“ იმავე წამს ჯარის ქალმა (Миркиантка) დაულანდა ოქრომკედის ჩაფარიში მის ძველსა სამხედრო წამოსასხამზედა, რომელიც წვიმისა და ცეცხლისაგან გახუნებული იყო. მისის მიწასთან-გასწორებულის ცხოვრებისათვის დროშა იგი შეიქმნა სიქადულად. საბრალო ბერიკაცი ჩვეულ იყო ტანში მოხრით სიარულსა და თვალებიც სულ ძირს ეჭირა ხოლმე. ხოლო, როცა დროშა ჩაიბარა,

*) უნტერ-აფიცრის მკვირია.

თითქო გადახალისდაო: ტანშიაც გაიმართა, გაბედ-
ვითაც დაიწყო სიარული, თვალეზიც მალლა გაფარ-
ფარებულ დროშაზედ ჰქონდა ხოლმე მიქცეული
და თვით დროშა ისე სწორედ და მალლა ეჭირა,
რომ იგი მომკვდავთა სასხსნელად ყოფილიყო და
მფარველად ღალატისა და მარცხისაგან.

როცა ომის ცეცხლის დროს ჰორნუსს ხელთ
ეპყრა ტყავის ბუდეში კარგად შეხვეული დროშა,
მწელად თუ ამაზედ ბედნიერს კაცს წარმოიდგენდა
ვინმე. იგი ვიდოდა ხმა გაკმენდილი, მღუმარედ,
უკან მიუხედავად და ისეთის სასოებით და თავყვა-
ნებით მიჰქონდა დროშა, ვითარცა მღედელს ბარძიმ-
ფეშხუმი. ისე მკვიდრად ეჭირა ხელში ის მშვენიე-
რი სამფროვანი დროშა, თითქო რაც სიცოცხლე
და ღონე აქვსო სულ თითებში მოუკრებიანო, მის
ახლო ზუსუნით მოდიოდა ტყვია, მაგრამ იგი თვალ
დაუხამხამებლივ პირდაპირ შეჰყურებდა პრუსიე-
ლებს, თითქო ეუბნებანო: „აბა თუ კაცნი ხართ,
მოხვალთ და წამართმევთო.“

ხოლო იგი ვერავინ ვერ წაართო, ასე გასინ-
ჯეთ, თვით სიკვდილმაც კი. დროშა იგი გადურჩა
ბორნის ომსა, გადურჩა გრაველოტის ცეცხლსა,
გადურჩა საშინელთა სიკვდილით-მოსილთ ბრძო-
ლათა. მართალია, თუმცა სრულიად დაიფლითა და
დაიხვრიტა ტყვიისაგან, მაგრამ მაინც კიდევ ბევრ-
კაცს ჰორნუსს ეჭირა ხელში და თამამად დაჰქონდა
ხოლმე.

III.

დადგა ენკენისთვე. ლაშქარი მეტთან იყო
მტერმა ალყა შემოარტყა გარს. ამოდენა ხალხი
გაჩერებული იყო ბანაკად წვიმისა და ავდრის ქვეშ
ლაფში, საცა ჟანგი ეკიდებოდა ზარბაზნებსა, საცა
მთელს ქვეყანაზედ გათქმულს ჯარსა უსაქმოებისა
და უქმელობისაგან ღონე-მიხდილსა უწყალოდ
ჰხოცდა ციებ-ცხელება, უქმოება და გვერდით კი
ელაგა აუარებელი რიცხვი რიგიანის თოფ-იარაღისა.
როგორც უფროსთა, აგრეთვე დაბალთ ჯარის-კაცთაც
დაეკარგათ ყოველივე იმედი და წარეკვეთათ სა-
სოება. მხოლოდ ერთი ჰორნუსილა იმედულებდა:
ყოვლად მსხნელი იმედი მისი ის ნაფლეთი იყო
სამფროვანის დროშისა. მას ეგონა, რომ რაკი ეგ
არის, იმედიც დაკარგული არ უნდა იყოს. მისდა
საუბედუროდ, ლაშქარს არ აომებდნენ და ამის
გამო დროშა იგი რაზმის უფროსსა ჰქონდა შენა-
ხული თავის სადგომში, მეცში. მაშინ ბებერი ჰორ-
ნუსი ჰგვანდა სწორედ დედასა, რომელსაც თვისი

შვილი უცხო დედა-კაცთანა ჰყავს გაბარებული.
იმის ფიქრი სულ ის დროშა იყო, და როცა მის
უნახაობით სევდა რამ გულს მოაწევბოდა,
ბანაკილამ მეცში ქვევითად წავიდოდა ხოლმე დრო-
შის სანახავად და ვიდრე გულს არ დააჯვრებდა,
რომ იგი უენებელად აყუდებულთა იმავ ადგილას
კედელთან, უკან არ დაბრუნდებოდა. ეგ ნახვა
გამხნევებდა ხოლმე, გულს დაუწყყარებდა. მერე
ბრუნდებოდა თავის უსიხარულო კარავში და მიე-
ცემოდა ხოლმე ოცნებას ბრძოლაზედ და მასზედ
თუ როგორ დაიწყობს ფრიალს პრუსიელთა სან-
გალზედ მასი საყვარელი სამფროვანი დროშა.

ხოლო მარშალ ბაზენის ბძანებამ სრულიად
ჩაფუშა მისი ოცნება. ერთხელ დილით თვალი
გახილა ჰორნუსმა თუ არა, ნახა მთელი ბანაკი
ფეხზედ წამომდგარა და ხმაურობს. ჯარის-კაცნი
ბუხსავით ირევოდნენ და გულგამწყყალნი და გა-
ცოფებულნი ყვიროდნენ ერთს მხარეს პირ-მიქცე-
ულნი, თითქო დამნაშავეებს თვალ-წინ ხედდენო:
„უნდა დავიჭიროთ ის და თოფით დავხვრიტოთ.“
ჯარის უფროსნი ჯარის-კაცებში არ ერევოდნენ...
იმათ მხარი აქციათ ჯარის-კაცებისათვის და თავი-
კიდულნი მიდიოდნენ, თითქო ჰსცხვენოდათ თვის-
თა ჯარის-კაცთაგან. და სწორედ სამარცხვინო
საქმეც იყო! ას ორმოცდა ათი ათასს კარგათ შეი-
არაღებულს ჯან-მრთელს კაცსა ის-ის იყო გამოუ-
ცხადეს, რომ უომრად მტერს ტყვედ უნდა მიეც-
ნეთო.

— მერე დროშები-და? იკითხა გულ-გადა-
ფითრებულში ჰორნუსმა.

დროშებიც და მასთან ერთად თოფი, იარაღი
და ყოველი სამხედრო ნივთიელება ლაშქრისა
მტერს უნდა ჩააბარონო.

— „ა-რ-რ-რ-აო! დაიყვირა ენა დამბით საბრა-
ლო ბერი-კაცმა. იგინი ვერ მიიღებენ ჩემს დრო-
შასა.“ და მსწრაფლ გაექანა მეცისაკენ.

IV.

მეცშიაც დიდი ღელვა და ჩოჩქოლი იყო.
ერის გვარდია, მოქალაქენი, მობილები ჰყვიროდნენ,
შფოთავდნენ, ხოლო ჰორნუსი არც არაფერს ჰხე-
დავდა, არც არაფერი ესმოდა. იგი თავის-თავს ესა-
უბრებოდა, ქუჩა ქუჩა მიმავალი და სულ ამას იძახდოდა
„რაო? მე დროშა უნდა წამართვან!... დიან, როგორ
არა!... ვის შეუძლიან. ვის!... განა მავას გაბედავენ
ვინმე!... დეე პრუსიელებს ის მისცეს, რაც თვითონ
ეკუთვნის: თავისი ოქროს ეტლები, ის თავისი მშვე-

ნიერი სამკაული სუფრისა, რომელიც მექსიკიდან წამოუღია!...ეგ დროშა კი ჩემია, ჩემი!...ეგ არის ჩემი ღირსება!...ეგ არის ჩემი კაცობა!...მინამ ცოცხალი ვარ ხელს ვერაფერ ახლებს...“

სიარული და ენის დაბმა ამ ნაწყვეტს სიტყვებს უფრო ჰსწყვეტდა. მაგრამ მაინც რასაც ბერი-კაცი ამბობდა, იმაში აზრი იყო, აზრი ცხადი და განსაზღვრული: დროშას ხელში ავიღებო, ჩემის რაზმიდამ ვაჟკაცთა შეფერიო და მათთან ერთად პრუსიელების ლეშებზედ გადვიფლითო და თავს გავიტანთო.

მეცში მივიდა რაზმის უფროსის სადგომს ხოლო გულგამწარებული უფროსი თავისთან არ ვის უშვებდა და არ ვის ინახულებდა. მაგრამ ჰორნუსს კაცი ეგრე ადვილად ვერ მოურჩებოდა. იგი ყვიროდა, იგინებოდა, გუშავს მუჯლოფუნსა ჰსცემდა... „ჩემი დროშა... მე ჩემი დროშა მინდა...“ იძახდა უბედური ბერი-კაცი.

ბოლოს უფროსმა ფანჯარა გამოაღო და გადმოიხედა.

- ეგ შენა ხარ, ჰორნუს?
- „ღიან, ბატონო, მე გახლავარ...“
- „სულ რაც დროშებია, თოფ-ხანაშია... იქ წადი: ბარათს მოგცემენ!“
- „ბარათი? ბარათი რად მინდა?...“
- „ეგრე ბძანა მარშალმა.“
- „მერე, ბატონო? ...“
- „მომშორდი, შენი თავი არა მაქვს!“ ჰსთქვა

ეს უფროსმა და მოაჯახუნა ფანჯარა.

ბებერი ჰორნუსი წაბარბაცდა, როგორც მთვრალი კაცი.

„ბარათი... ბარათი...“ ბუტბუტებდა იგი უაზროდ.

ბოლოს დაიძრა ადვილიდამ და გასწია მარტო ესლა ჰქონდა ფიქრში, რომ დროშა თოფ-ხანაშია და რაც უნდა მოუვიდეს, იგი იქიდან უნდა გამოიტანოს.

V.

დიდი ალაყაფის კარები თოფ-ხანისა ღია იყო. მის ქვეშ გადიოდნენ პრუსიელების „ფურგანები“ და მერე ეზოში მწყვრივად დგებოდნენ. ჰორნუსი რომ შედიოდა კარებში შეკრთა. დანარჩენნი მედროშენიც სულ აქ იყვნენ მოგროვილნი. ხმა გაეკმინდათ და შეწუხებულნი იდგნენ. ეს შავად შეღებილი ფურგანები და მათ უკან მიმდგენი ჯარის

კაცნი ქულ-მოხდილნი, სწორედ მკვდრის დამარხვის მოწყობილობას ემგზავებოდა.

ერთს უწმინდურს კუთხეში თოფ-ხანისაში ერთად შეეგროვათ ბაზენის მხედრობის დროშები. ეს აბრეშუმის ჭუჭყიანი ნაფლეთები, ოქრო-მკედის ფორების ნარჩენები, დროშის ტარის ნატეხები, ყველა ეს ვაჟკაცობის სულ მდგმელი ნივთები, გალავნიანებული წვიმისა და ტალახისაგან, გულსაკვდავს სანახაობას წარმოადგენდა.

ერთი ჯარის უფროსი აიღებდა ხელში დროშას და იძახდა „იმ რაზმის სახელსა, რომელსაც დროშა ეკუთვნოდა. მაშინ რაზმის მედროშე უნდა მისულიყო მასთან და ბარათი ჩამოერთმია. ამ ბარათის მიცემას დინჯად და შეუბრალებლად თვალყურს ადევნებდნენ ორი პრუსიელი აფიცერი.

ამ გვარად წარხდნენ იგი უწმინდესნი სახელოვანი ფლანდი. ტყვიით დაფლეთილნი და დახვრეტილნი გულსაკვდავად თრევით მიჰქონდათ იგინი, როგორც ფრინველს მოტეხილი ფრთა მიჰქვს ხოლმე. წარვიდნენ იგინი, მოსილნი წმინდანის შეგინების მძიმე სირცხვილითა, წარვიდნენ და ყოველს მათგანს თან მიჰქონდა ნაწილი საფრანგეთისა.

თქვენს გახუნებულს ნაკეცებზედ მზემ დაასვა სამარადისო ბეჭედი! ტყვიის ნაკრავს ადგილებში თქვენ ინახავთ სახსოვარს იმ დავიწყებულთ მეომართა, რომელნიც თქვენს ჩრდილს ქვეშ დაიხოცნენ!

— „ჰორნუს! ესლა შენი რიგია... შენ გეძახიან... წადი ბარათის მისაღებად...“

თითქო საქმე იმაში იყო, რომ მარტო ბარათი მიეღო!... დროშა იქვე იყო, მის წინ. ეგ იყო მისი დროშა, ყველაზედ უკეთესი, ყველაზედ უფრო ტანჯული და დიდ ცეცხლში გამოტარებული... თვალის მოპკრა თუ არა, საბრალო ჰორნუსმა, მოეჩვენა, რომ ვითომ ისევ იქ. — ომშია ფერდობებზედა. მას თითქო მოესმა კიდევ ტყვიის ზუზუნნი, ყუმბარების გრიალი და უფროსის ზარიანი ხმა: „დროშას, მიეშველენით, ყმაწვილებო, დროშას!“ მერე წარმოუდგა, რომ ოცდა ორი მისი ამხანაგი მიწაზედ ჰყრიან დახოცილები და თვით მეოცდა მესამე კვიარდა და აიღო ხელში საბრალო დროშა, რომელიც ძირს ეგდო უკაცობისაგამო. ოხ, იმ დღეს ფიცი დასდგა, რომ თავს მოიკლავს ამ დროშისათვის და სიკვდილამდე, არავის არ დაუთმობს. ესლა კი....

ამ სიტყვაზედ სისხლი თავში აუვარდა. გონება მიხდილი ეცა პრუსიის აფიცერსა, გამოჰკლიჯა

ხელიდამ თავისი საყვარელი დროშა და მაგრად მიიკრა გულზედ....მას უნდოდა ერთხელ კიდევ აღე-მართა დროშა, მაღლა და სწორედ დაეჭირა და დაეძახნა: „დროშას მიეშ...“ მაგრამ ხმა ჩაუწყდა. მან იგრძნო რომ ტარი ხელში აუკანკალდა და ხელიდამ დაუსხლტა.

იმ ლალატის შხამით მოწამლოულს ჰაერ-ში დროშას აღარ შეეძლო თავისი კალთების გაშლა, არარასა პატიოსნურსა იქ აღარ შეეძლო გაძლება....

და მოხუცებული ჰორნუსიც გადიქცა და სუ-ლი დალია.

ჟ. ღვინიაშვილისა.

გაზეთებიდან ამოკრული ამბავი.

— ამასწინადგამოცხადებული იყო „ივერიაში“, რომ ცალკე კამისიასა აქვს მინდობილი ახალი წესი შეადგი-ნოს ცალკისა და ქმის განშორების საქმის თაობაზედა. ესა გაზეთი „Новое Время“ ამბავს, რომ კამისიას შეუდგენია ამ საგანზე თავისი გადაწყვეტილება. კამი-სია იმასზედ დამდგარა, რომ ცალქმობის განშორების საქმის თავდაპირველი გამოძიება და განჩენი საერო სამ-სჯულოს უნდა მიენდოს და სინოდს უნდა წარედგი-ნოს იგი განჩენი მსოფლად დასამტკიცებლად. ეს კამისიის აზრი გარჩეულ იქმნა სინოდის მიერ და სინოდს ეგ აზრი უარ-უყვია. საბუთად ეს მოუყვანია, რომ საერო სამსჯულო კანსისტორიაზედ მალე ვერ დადგენსო მაგ გერ საქმეებში განჩენისა და საერო სამსჯულოში განსამართლება უკვლასათვის ერთ ნაიხად გადავიღე-ბული არ იქნება. პირველი იმიტომაცა, რომ თავდა-პირველი გამოძიება, პროკურორის განხილვა და მერე ოლქის სასამართლოში საქმის გარდაწყვეტა უფრო ბუკს დრას მიათხრესო, ვიდრე აქამომდე ითხოვდა და მერე—იმიტომაცა, რომ ოლქის სასამართლოში მო-დავებს ვექალების დახმარება მოუნდებათ და ამის გამო საქმის წარმოება უფრო ძვირად დაუჯდებათ, ვიდრე კონ-სისტორიაში და ამით დარბს ხალხსა ცალქმობის განშორების თაობაზედ სამართლის გზა დაეშობათ.

— ღონდონის „Economist“-ს მოჭყავს ფრიად ღიკს-საცნობი ანგარიში მასზედ თუ ამ უკანასკნელს ოც-და-ხუთს წელიწადში ევროპას და ამერიკას რა დაუჯ-

და რამეები კაცითა, თუ ფულითა. გამოდის რომ თორ-მეტს ომიანობაში დასცილდა ერთი მილლიონი ცხრასს ოცმოც-და-რვა ათასი (1,948,000) კაცი და ორი ათას ოთხას ცამეტი მილლიონი ფურტი სტერლინგი *) (2,413,000,000). ეს იმოდენა ფულია, რომ რვაჯერ ანუ ცხრჯერ მეტია მასზედ, რაც მოეწეს ევროპის სა-სჯემწიფოებსა და ამერიკის შეერთებულს შტატებს ერ-თად წლის შემოსავალი აქვსო.

- ეს ამოდენა ზარალი ამ გვარად განიფოება:
- 1) უირიმის ომი (1853—1856) 750,000 კაცი მკვდ.
 - 2) იტალიის ომი (1859) — — 45,000 — — —
 - 3) შლეზვიგ-გოლშტინის ომი (1864)—3,000 — — —
 - 4) ჩრდილო ამერიკის შტატების ურთიერთშორის ომი:
 - ჩრდილოეთის მხრისა — — — — 280,000—
 - სამხრეთის მხრისა — — — — 520,000
 - 5) გერმანიის და ავსტრიის ომი (1866 წ.) 45,000
 - 6-10) მექსიკის, მაროკოსი და პარაგუაისა 65,000
 - 11) საფრანგეთისა და პრუსიის ომი (1870—1871)
 - გერმანიისა — — — — — 60,000
 - საფრანგეთისა — — — — — 155,000
 - 12) სერბიისა და ბოლგარის აჯანყება 25,000 —
- ს უ ლ 1,948,000

- ფულად:
- სტერლინგი.
 - 1) უირიმის ომი — — — — 348,000,000—
 - 2) იტალიის ომი 1859 — — — 60,000,000—
 - 3) შლეზვიგ-გოლშტინისა 1864 — 7,000,000—
 - 4) ჩრდილო ამერიკის შტატების:
 - ჩრდილოეთის მხრით — — — — 940,000,000—
 - სამხრეთის მხრით — — — — 460,000,000—
 - 5) გერმანიის და ავსტრიის ომი — 66,000,000—
 - 6-10) მექსიკა, მაროკო და პარაგ. ომები 40,000,000—
 - 11) საფრ. და პრუს. ომი 1870-1871-500,000,000—
 - 12) სერბიისა და ბოლგარის აჯანყება — ? —
- ს უ ლ 2,413,000,000.

— ვრუზის ქანსანში უდიდესი ქვეყანაზედ ზარ-ბაზანი უყიდნია რუსეთის მთავრობასა. ზარბაზანი იგი უფიფილა საჩვენებლად ამერიკის გამოფენაზედ. უუმბარა, რომელიც უნდება მაგ ზარბაზანს, ოცდა თერთმეტი ფუ-თია და სუთი ჭირვანჭა, სამას ორი გიგანჭა წამალი უს-დება ერთს გატენაზედ.

*) სტერლინგი ზვიდ მანეთადე ქსტრის.

— ინგლისის გაზრეობა ერთს სარჯარს ამბავს მოუთხრობენ არის წყლის ვეშაპის (РИТЬ) ბრძოლის თაობაზე. ეს ბრძოლა ვეშაპებისა მომხდარა ინგლისის ჩრდილოდ მხრივ ზღვაში და მრავალთა მეთევზეთა თვალწინ, ეს არი საშინელება ვეშაპი ვერ დაჭსვასებთან ერთმანეთს თავებითა და მეტე კუდით უწყემით ურთიერთისთვის, ასეთი ყოფა ჭქონიათ, რომ ზღვა იმ ადგილას აუღელავებიათ. შედეგ მედვარის ბრძოლისა ეს არი ვეშაპი ერთმანეთს დიდს მანძილზედ განსდგომიან, მოუკრებიან რაც ძალი და ღონე ჭქონიათ, წამოხუფან ისარსავითა შორიდან და ერთმანეთს დაჭსვასებთან, ასეთი საშინელი დავახება ყოფილა, რომ არივე რამდენსამე ხანს დატყობილებულან და მეტე ისევე ბრძოლა დაუწყვიანთ. წყალი იმათ გარეშემო სამს-ათისს საყესზედ მძალა აზვიროდებულა თუშმე. ბოლოს ერთსევე ვიდევ შქსვასებთან ერთმანეთს, რომლის შედეგად დიდს მანძილზედ წყალი სისხლისგან

წითლად შეღებილა. ბრძოლა მათი მთელი სამი საათი განგრძობებულა. ერთი ვეშაპი წყალს მოუტოვებია და იქ დაჩრდილა, მეორე კი წასულა. მეორეს დღეს ზღვის ნაზიჩას გამოუგდია წყალს ერთი მეკლარი ვეშაპი.

— შარშან ზაფხულს ღონდონში ექიმმა რინარდ-სონმა წაივითს ერთი დირს-საგნობი ლექცია. იგი აიტკიცებდა, რომ შეიძლება ისეთი ქალაქი აშენდეს, რომ აღამანს იქ მცხოვრებს დღე-გრძელი სიცოცხლე ჭქონდეს და ერთობ სიკვდილთანობა მეტად ცოტა იყოს. რინარდსონმა წარუდგინა მსმენელთ თვისი აზრი შესახებ იმ ქალაქის მოწყობისა და სახელად ქალაქს უწოდა გიგიენა—ქალაქი ვანმრთელობისა. მეცნიერნი ამბობენ, რომ რინარდსონის აზრი უსაბუთო არ არის და აღსასრულებლად შესაძლებელია.

ხუთი თვის ანგარიში

იერის გამსესხებელ შემნახველ ამხანაგობისა: იანერისა, თებერვლისა, მარტისა, აპრილისა და მაისისა ამა 1877 წლისა, შემოწმებული და დამტკიცებული რჩევისაგან 29-ს მაისს ამავე წლისა.

შ ე მ ო ს ა ე ა ლ ი		მან.	კ.	გ ა ს ა ე ა ლ ი :		მან.	კ.
წილის ფული 155 წვერისა	1888	10	გასესხებული	4481	„		
სარგებელი წინეთ დაჭერილი	206	73	ტფილისის საურთიერთო ნდობის ბანკის გადასდილი პირველი ნასესხი	500	„		
სარგებელი ახალი ვადა მიტყულისა	1	25	სარგებელი იქვე გადასდილი მეორე ნასესხისა	25	83		
დაბრუნებული ნასესხი	1466	10	იქვე საწევრო ფული	100	„		
ნასესხი ტფილ. საურთიერთო ნდობის ბანკიდან პირველათ	500	„	სარგებელი წინეთ ნასესხის დაბრუნებ.	5	92		
მეორეთ	500	„	სამართკელის სარჯი	8	„		
ვექსილის ქალაღდებისა	6	9	ვექსილის ქალაღდებში	6	„		
შესანასათ შემოტანილი	30	„	სარგებელი გადასდილი ამხანაგიდან პირველის ნასესხისა	38	40		
ნასესხი ამხანაგისაგან პირველათ	433	40	დაბრუნდა ერთს ამხანაგს წილი	25	„		
ნასესხი იმავე ამხანაგისაგან მეორედ	500	„	გასსაში არის	369	30		
წმინდა მოგება 1876 წლისა	25	29					
სათადარიგო თანხა	2	87					
გასსაში არის ვექსილის ქალაღდი	1	5					
ჯარმისა	3	57					
ჯ ა მ ი	5559	45					
			ჯ ა მ ი	5559	45		

თავმჯდომარე: სპირლონ ჯაბადარი.

წევრნი რჩევისანი:
 { გრიგოლ ბილანოვი.
 { მღვდელი ნახუცაროვი.
 { სოლომონ გოდეამოვი.
 { აკოტიქ ანუთისოვი.

წევრნი გამგებლობისანი:
 { ალექ. ცხუედაძე.
 { მღ. თევ. გულისოვი.
 { ანარია დიასოვი.